

Utbildningsinspektion i förskoleklasserna och grundskolorna Åsbo och Malexander

UTBILDNINGSINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

1. Normer och värden
2. Kunskaper
3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete
6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde. Rapporten ger således inte en heltäckande beskrivning av all pågående utbildningsverksamhet inom enheten vid den aktuella tidpunkten.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter liksom jämförelser med jämförbara verksamheter är också betydelsefulla vid bedömningarna och för slutsatserna med krav på åtgärder och förbättringar. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Skolform	Antal elever/barn	Skolform	Antal elever/barn
Förskoleverksamhet:		Skolbarnsomsorg:	
		Åsbo:	46
		Malexander:	8
Förskoleklass:			
Åsbo:	21		
Malexander:	3		
Grundskola:		Särskola:	3
Åsbo:	129		
Malexander:	18		
Gymnasieskola:		Gymnasiesärskola:	
Kommunal vuxenutbildning, komvux:		Vuxenutbildning för utvecklingsstörda, särvux:	
Svenskundervisning för invandrare, sfi:			

Malexander skola har en årskurs 1–6 klass. Förskoleklassen är delvis integrerad i förskoleverksamheten. Skolan har under ett antal år varit nedläggningshotad. Skolan har profilerat sig i natur och kultur med tonvikten på utomhuspedagogik.

I Åsbo skola har verksamheten från och med höstterminen 2002 bedrivits i två parallella spår. Varje spår består av elever från 6–13 år, organiserade i klasser om förskoleklass – årskurs 2, årskurs 3–4 och årskurs 5–6. Skolan har profilerat sig mot litteratur.

Flertalet elever har lång skolväg och åker skolskjuts.

Särskolan behandlas endast i kommunrapporten.

Genomförandet av inspektionen i Åsbo och Malexanders skolor

Skolverket sände den 16 juni 2003 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektionsteamet med ansvar för Åsbo och Malexanders skolor har bestått av undervisningsråden Anna Bergstedt Nordqvist, Catarina Fredriksson och Susanne Hermansson. Besök i Malexander skola ägde rum den 30 september 2003 och i Åsbo skola den 11 november 2003.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder

som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Åsbo och Malexander skolor, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem etc.

I Åsbo skola och Malexander skolor genomfördes formella intervjuer med elever, föräldrar, lärare, elevvårdsteam och rektorn. Förutom att lektioner besöktes i skolorna gjordes även observationer i skolmiljön som helhet. I Åsbo skola besöktes även särskolegruppen och gruppen för stödundervisning. Inspektionen avslutades med ett återkopplande samtal med skolledningen.

Bedömning

Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanernas mål framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. I läroplanerna anges också att barn och elever skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön samt få ett reellt inflytande över utformningen av utbildningen. På samma värdegrund vilar verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet med skolans värdegrund och läroplanernas mål att sträva mot.

Inspektionen visar att eleverna i båda skolorna känner respekt för varandra och visar hänsyn till skolans miljö. Eleverna uttryckte att de trivs och att de känner social gemenskap. Eleverna känner sig trygga och kränkande behandling är sällan förekommande enligt de uppgifter inspektörerna får.

Syftet med spårarbetet på Åsbo skola är att få en "röd tråd" i elevers kunskaps- och sociala utveckling samt stärka de sociala relationerna mellan eleverna på skolan.

En utvärdering av spårarbetet, som gjordes av skolan i juni 2003, visar att både personal, elever och föräldrar var övervägande positiva.

Sammanfattningsvis har inspektionen visat att resultatet av skolornas arbete beträffande normer och värden är bra.

Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Målen för lärandet anges i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Av kvalitetsredovisningen 2002 framkommer att 100 procent av eleverna i årskurs 5 på de nationella proven blev godkända i svenska och 78 procent i engelska och matematik i Åsbo skola. I Malexander skola blev samtliga tre elever som går i årskurs 5 godkända i svenska, matematik och engelska.

Elever och föräldrar i Åsbo och Malexanders skolor uppger att eleverna får det stöd de behöver för att uppnå kunskapsmålen. Av intervjuer med elever och föräldrar framkom att undervisningen är anpassad efter olika elevers behov, även för dem som kunskapsmässigt är på en högre nivå.

Skolan arbetar efter materialet "LUS" (läsutvecklingsschema), vilket är ett hjälpmedel för att diagnostisera barnens kunskapsutveckling.

Sammanfattningsvis har inspektionen visat att resultatet avseende det pedagogiska arbetet är mycket bra när det gäller svenska medan det bör förbättras i matematik och engelska i Åsbo skola.

Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med föräldrar, barn, elever respektive de vuxenstuderande i arbetet med att forma en god miljö för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Vid intervjuer framkommer att skolorna genast tar tag i eventuella problem av arten kränkande behandling. Skolorna arbetar förebyggande bl.a. genom att ha ett faddersystem där de äldre eleverna får ta ansvar för de yngre. På Åsbo skola har man för att öka tilliten till varandra börjat med massage, vilket blivit mycket uppskattat bland eleverna. Tid är avsatt i elevernas schema (s.k. spårtid) för att arbeta med värdegrundsfrågor.

Intervjuer visar att skolornas handlingsprogram mot kränkande behandling är förankrade bland föräldrarna. Både Malexander och Åsbo skolors handlingsprogram utgår dock endast från begreppet mobbning och ej det vidare begreppet kränkande behandling. Inte heller behandlar de hur skolan skall agera i det fall en elev känner sig kränkt av vuxen. Handlingsprogrammen är dock föremål för översyn i samband med det utvecklingsarbete som görs i hela kommunen med att ta fram en plan för elevhälsa. Inspektionen visar att båda skolorna har ett så bra arbete mot kränkande behandling att de fått ta emot elever från skolan i centralorten som på grund av utsatthet inte kunnat gå kvar där.

Skolhälsovården och elevvården ombesörjs av ett kommunövergripande team som beskrivs i kommunrapporten.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolans arbete för att skapa en god miljö och för att förebygga kränkningar är bra. Handlingsprogrammen uppfyller dock inte till alla delar författningarnas krav vilket måste förbättras.

Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå målen skall främst utformas av de lärande och personalen. I förskolan och skolan skall detta ske i samverkan med hemmen. De nationella läroplanerna, andra statliga bestämmelser och kursplanerna ger dock också vissa anvisningar för arbetet. Det finns riktlinjer för stöd, betygssättning och utvecklingssamtal, utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid, etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper och färdigheter barnen, ungdomarna och de vuxna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att närma sig målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Åsbo skola har ett väl utvecklat system för att följa elevernas kunskapsutveckling. Utgångspunkten är att eleverna tidigt skall bli medvetna om sin egen läroprocess och bli stimulerade av sina egna framgångar. Eleverna skall tidigt få information om vilka förväntningar som ställs på dem. Redan i förskoleklassen börjar eleven samla sina alster i en portfolio. Syftet med denna är att göra framgångarna och lärandet synliga för eleven, att få känna stolthet över det man lyckats med, att följa sin egen utveckling och att bli medveten om vad man kan bli bättre på. Parallellt med detta arbetar eleven med "Jag kan-boken". Det materialet är utformat utifrån kursplanerna och de kunskapsmål som finns där. Syftet med detta är att öka elevens delaktighet, självkänsla, ansvar samt lusten att lära. "Jag kan boken" används även som underlag till upprättandet av individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal.

Malexander skola har åldersblandad undervisning från årskurs 1–6. Detta innebär att eleverna arbetar mycket självständigt, i par eller i mindre grupper. Av intervjuerna framkom att detta arbetssätt gör eleverna väl rustade inför årskurs 7, när de flyttar till den betydligt större skolan.

Vid besök på Malexander skola framkom att skolan har problem att tillgodose elevers behov av särskilt stöd då skolan inte har tillgång till specialpedagog.

Av vad som framkommit av intervjuer på inspektionen sätts stöd in omedelbart vid behov på Åsbo skola. Huvuddelen av stödet ges av speciallärare i en särskild undervisningsgrupp (resursgrupp). Åtgärdsprogram upprättas ej för samtliga elever som riskerar att ej nå målen.

I resursgruppen används flera olika inlärningsmetoder och arbetssätt exempelvis används montessorimaterial i matematikundervisningen. En grundskoleelev får huvuddelen av sin undervisning i den särskolegrupp som finns på skolan. För elever i flera klasser har det skrivits utvecklingsplaner.

Arbetsplanen "Arbetsplan för barn och ungdomars sociala och kunskapsmässiga utveckling" utarbetades under 2002 och togs i bruk höstterminen 2003. I den finns lokalt bearbetade kursplaner med kunskapsmål för varje årskurs och ämne. I arbetsplanen finns ett omfattande koncept för genomförande av ut-

vecklingssamtal som syftar till att elev och vårdnadshavare skall kunna följa elevens kunskapsutveckling.

Både i Åsbo och Malexanders skolor uppgav föräldrarna att samarbetet med skolorna fungerar bra och att de får mycket information från skolorna i form av veckobrev, planeringsböcker m.m. Föräldramöten och utvecklingssamtal hålls regelbundet. Det är även föräldrarnas uppfattning att eleverna till stor del har inflytande över sin skolsituation.

Sammanfattningsvis visar inspektionen att skolans arbete för att närma sig målen är bra. Arbetet med utvecklingssamtal är mycket bra. När det gäller att anpassa arbetet till elevers olika behov samt upprättandet av åtgärdsprogram finns dock brister. Elever i behov av specialpedagogiska insatser får inte detta i första hand inom klassens ram vilket ej är godtagbart. Beslut om undervisning i särskild undervisningsgrupp saknas.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för barnomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolans inre arbete. Sammantaget har dessa skyldigheter att se till att rätten till utbildning tillgodoses. Fristående huvudmän har motsvarande ansvar även om de inte alltid omfattas av målen och riktlinjerna för det offentliga skolväsendet.

Frågor som tas upp vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen.

Åsbo och Malexander skolor har tillsammans en rektor på 50 procent. Rektorn har ansvar för ytterligare ett rektorsområde (Stenbockskolan F-3). Därutöver finns på Åsbo skola en lärare som i sin tjänst även har ett samordningsuppdrag och därmed sköter en del löpande ledningsuppgifter på skolan. Rektorn för skolorna är i Åsbo skola cirka sex dagar per månad och i Malexander skola en dag per månad. Vid intervjuer uttrycker lärarna att de tycker att ledningen fungerar bra och att rektorn är tillgänglig och fungerar som ledare trots att hon inte alltid är på plats. Rektorn uppger att hon lagt mycket tid på att få ihop personalgruppen på Åsbo skola till ett team och att hon lyckats med detta. Det har inneburit att personalomsättningen minskat och att det blivit lättare att få behörig personal. Rektorn uppger dock i intervjun att hon inte tycker att hon har förutsättningarna för att utöva det pedagogiska ledarskapet såsom hon skulle önska.

Vid skolorna förekommer utvärderingar och uppföljningar av delar av verksamheten mer eller mindre kontinuerligt. Skolorna har även gjort kvalitetsredovisning med de av nämnden prioriterade områdena. Kvalitetsredovisningarna beskriver vad skolorna arbetat med och vilka resultat de nått dock saknas analys och bedömning av resultatet samt förslag till förbättringsåtgärder.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolornas ledning och kvalitetsarbete totalt sett fungerar på ett godtagbart sätt. Kvalitetsredovisningarna saknar dock analys och bedömning av resultaten samt förslag till förbättringsåtgärder vilket bör förbättras.

Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Inom en viss utbildning skall det också finnas möjligheter för eleverna att individuellt göra val av kurser eller ämnen.

Granskningen gäller om möjlighet till utbildning ges i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till utbildning behandlas.

Enligt styrelsens beslut om fördelning av timmar (lokala timplanen) skall eleverna ha elevens val från och med årskurs 3. Detta följs inte vid någon av de båda skolorna då elevens val inte förekommer.

I Malexander skola erbjuds endast tyska som språkval i årskurs 6 eftersom det är den enda lärarkompetens som finns att tillgå. I Åsbo skola erbjuds tyska och franska om det finns fler än fem elever som önskar det. Eleverna kan också välja att få hela sin utbildning i Stenbockskolan i årskurs 6 och därmed även få större möjligheter att få sitt språkval tillgodosett. Svenska och engelska erbjuds ej i någon av skolorna, trots att det finns elever som skulle ha en fördel av att få förstärkt undervisning i dessa ämnen och föräldrarna framfört önskemål.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna med hänvisning till ovanstående att eleverna inte ges möjlighet till utbildning och med den valfrihet som anges i bestämmelserna.

Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

På både Åsbo och Malexander skolor är tillgången god på personal med utbildning för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Båda skolorna har lokaler som är ändamålsenliga med undantag av idrottslokaler som är små och spartanskt utrustade. Idrott sker därför i så stor utsträckning som möjligt utomhus.

Intervjuer och observationer visar att det finns god tillgång till läromedel av varierat slag och därmed ger möjlighet till undervisning i enlighet med författningarnas krav. En del läroböckerna uppgavs vara slitna men aktuella. Tillgång till datorer finns i tillfredsställande grad.

Kompetensutvecklingen har de senaste två åren i stor utsträckning styrts av den utvecklingsdialog som skett i samverkan mellan kommunen och Skolverket. Det finns speciellt avsatta medel för kompetensutveckling. Enligt skollagen skall varje kommun se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen och kommuner skall vinnlägga sig om en plane-

ring av personalens kompetensutveckling. Enligt kommunens skolplan skall varje anställd ha individuell kompetensutvecklingsplan detta saknas dock.

Sammanfattningsvis anser inspektörerna att skolan har bra tillgång på resurser för att genomföra utbildningen. Planeringen av personalens kompetensutveckling är godtagbar men bör förbättras.

Sammanfattande bedömning

På båda skolorna inom rektorsområdet förekommer ett aktivt arbete för att förankra värdegrunden hos eleverna och förebygga alla former av kränkande behandling. Skolorna har bra strategier för hur man skall arbeta för att göra elever medvetna om sitt lärande och därmed öka motivationen och delaktigheten.

Mot bakgrund av inspektionens slutsatser finns det anledning för skolan att utveckla verksamheten inom följande områden

- planering av personalens kompetensutveckling,
- handlingsprogrammet mot kränkande behandling,
- kvalitetsredovisningen gällande analys av resultaten och förslag till förbättringsåtgärder.

I några avseenden lever inte skolan upp till författningarnas krav. På dessa punkter skall åtgärder vidtagas

- stödundervisning i första hand inom klassens ram,
- beslut om placering i särskild undervisningsgrupp,
- elevens val.

Datum	Ort
2004-02-23	Linköping

Anna Bergstedt Nordqvist
Catarina Fredriksson
Susanne Hermansson